

सन २०२२-२३ मध्ये कापूस, सोयाबीन व इतर तेलबिया पिकांची उत्पादकता वाढ व मूल्य साखळी विकासासाठी विशेष कृती योजना राबविण्याकरिता रु.१४५.०० कोटी (कापूस रु.७५.०० कोटी व तेलबिया रु.७०.०० कोटी) निधी वितरीत करणेबाबत.

महाराष्ट्र शासन
कृषी, पशुसंवर्धन, दुग्धव्यवसाय विकास व मत्स्यव्यवसाय विभाग
शासन निर्णय क्रमांक: विकृयो-२०२२/प्र.क्र.११५/४ अे
मादाम कामा मार्ग, हुतात्मा राजगुरु चौक
मंत्रालय, मुंबई-४०००३२
दिनांक: १६ फेब्रुवारी, २०२३

संदर्भ:- १) कृषि व पदुम विभागाचा शासन निर्णय क्रमांक विकृयो-२१२२/प्र.क्र.३९/४ अे, दि.१२ मे, २०२२
२) कृषि आयुक्तालयाचे पत्र क्र.विप्र-२/रा.पु.सो.यो./वि.मा.२२-२३/प्र.क्र.७११/२३, दि.०६ जानेवारी, २०२३

प्रस्तावना :-

राज्यातील सुमारे १५० लाख हे. क्षेत्र खरीप हंगामामध्ये लागवडीखाली आहे, त्यापैकी ४२ लाख हे. क्षेत्र कापूस पिकाखाली व सुमारे ४६ लाख हे. क्षेत्र सोयाबीन पिकाखाली आले आहे. देशाची कापूस (रुई) व सोयाबीन या पिकाची सरासरी उत्पादकता ४५१ किलो प्रति हे. व ९२८ किलो प्रति हे. आहे आणि राज्याची अनुक्रमे २५४ किलो प्रति हे. व ८६० किलो प्रति हे. आहे. सदर दोन्ही पिके राज्याची प्रमुख पिके असूनही विविध कारणांमुळे त्यांची देशाच्या उत्पादकतेच्या तुलनेत कमी उत्पादकता आहे. त्याचप्रमाणे, या दोन्ही पिकांच्या बाबतीत असेही आढळून आले आहे की योग्य तंत्रज्ञानाचा वापर करणाऱ्या तालुक्यातील काही शेतकऱ्यांची उत्पादकता खूप अधिक आहे परंतु, त्याच तालुक्यातील व त्याच कृषि-हवामान क्षेत्रात राहणाऱ्या अन्य शेतकऱ्यांची उत्पादकता मात्र त्या तुलनेत अत्यंत कमी आहे.

या पार्श्वभूमीवर, मा. उप मुख्यमंत्री महोदयांनी सन २०२२-२३ च्या अर्थसंकल्पीय भाषणामध्ये “विदर्भ आणि मराठवाड्यात कापूस व सोयाबीन लागवडीचे प्रमाण लक्षणीय आहे, तेथील सर्व शेतकऱ्यांची उत्पादकता प्रगतशील शेतकऱ्यांच्या बरोबरीने आणण्यासाठी आणि मूल्य साखळी विकासासाठी विशेष कृती योजनेसाठी येत्या ३ वर्षात १००० कोटी रुपये निधी देण्यात येईल” अशी घोषणा केली आहे.

त्यानुंगाने, कापूस व सोयाबीन पिकांच्या राष्ट्रीय संशोधन संस्थांचे शास्त्रज्ञ, राज्यातील ३ कृषि विद्यापिठातील शास्त्रज्ञ, प्रगतशील शेतकरी, खाजगी संस्था व कृषि विभागाचे अधिकारी यांच्याशी तपशीलवार चर्चा करून महाराष्ट्रातील शेतक-यांची उत्पादकता वाढावी, त्याचप्रमाणे या पिकांच्या मूल्यसाखळीमध्ये शेतक-यांचा सहभाग वाढावा या दृष्टीकोनातून कापूस, सोयाबीन तसेच, भुईमुग, सुर्यफुल, करडई, मोहरी, तीळ व जवस या अन्य तेलबिया या पिकांच्या उत्पादकता वाढी बरोबरच मूल्य साखळी विकासासाठी सन २०२२-२३ ते २०२४-२५ या तीन वर्षांच्या कालावधीत राबवावयाच्या, रु.१०००.०० कोटी खर्चाच्या (कापूस रु.४५०.०० कोटी व सोयाबीन व इतर तेलबिया पिके रु.५५०.०० कोटी)

विशेष कृति योजना राबविण्यास संदर्भ क्र.१ येथील दि.१२ मे, २०२२ च्या शासन निर्णयान्वये प्रशासकीय मान्यता प्रदान केली आहे.

त्याप्रमाणे सन २०२२-२३ मध्ये माहे डिसेंबर, २०२२ पावसाळी अधिवेशनात राज्य पुरस्कृत एकात्मिक कापूस, सोयाबीन आणि इतर तेलबिया उत्पादकता वाढ व मूल्य साखळी विकासासाठी विशेष कृती योजनेकरिता रु.१४५.०० कोटीची पुरवणी मागणी वित्त विभागाने मंजूर केली असून त्यास अनुसरुन सन २०२२-२३ मध्ये एकात्मिक कापूस, सोयाबीन आणि इतर तेलबिया उत्पादकता वाढ व मूल्य साखळी विकासासाठी विशेष कृती योजनेकरिता राबविलेल्या कार्यक्रमाप्रमाणे रु.१४५.०० कोटी (कापूस रु.७५.०० कोटी व तेलबिया रु.७०.०० कोटी) रकमेचा बाब निहाय निधी वितरीत करण्याची विनंती कृषि संचालक (वि.व प्र.) यांनी संदर्भ क्र.२ येथील पत्रान्वये केली आहे.

कृषि आयुक्तालयाच्या मागणीप्रमाणे सन २०२२-२३ मध्ये एकात्मिक कापूस, सोयाबीन आणि इतर तेलबिया उत्पादकता वाढ व मूल्य साखळी विकासासाठी विशेष कृती योजनेकरिता रु १४५.००.कोटी (कापूस रु.७५.०० कोटी व तेलबिया रु.७०.०० कोटी) निधी वितरीत करण्याबाबत शासन पुढीलप्रमाणे निर्णय घेत आहे –

शासन निर्णय:

१. सन २०२२-२३ मध्ये एकात्मिक कापूस, सोयाबीन आणि इतर तेलबिया उत्पादकता वाढ व मूल्य साखळी विकासासाठी विशेष कृती योजनेकरिता रु १४५.००.कोटी (कापूस रु.७५.०० कोटी व तेलबिया रु.७०.०० कोटी) निधी या शासन निर्णयान्वये आयुक्त (कृषि) पुणे, यांना अर्थसंकल्पिय वितरण प्रणालीद्वारे पिक निहाय उपलब्ध करून देण्यात येत आहे, सदर निधीपैकी पिकनिहायव घटक निहाय वितरीत निधीचे विवरण पुढीलप्रमाणे दृ

अ) कापूस पिकांतर्गत सन २०२२-२३ मधील कार्यक्रम अंमलबजावणी :

(रु.कोटी)

अ. क्र.	बाब/घटक	परिमाण	२०२२-२३ मधील साध्य	
			भौतिक	आर्थिक
१	उत्पादकता वाढ आधारित प्रात्यक्षिक	हेक्टर	९१७७१	५८.५०
२	अतिघन लागवड आधारित प्रात्यक्षिक	हेक्टर	१५००	१.२८
३	सेंद्रिय शेती आधारित प्रात्यक्षिक	हेक्टर	११२०	०.९३
४	शेतीशाळा	संख्या	२२७५	२.८४
५	समूह प्रवर्तक नेमणूक	संख्या	४४२६	०.२७
६	शेतकरी प्रशिक्षण	संख्या	६०६४	०.७१
७	प्रक्षेत्र भेट	संख्या	८२	०.१७
औरंगाबाद प्रकल्प		-	-	१०.००
आयुक्तालय स्तर		-	-	०.४०
एकूण			-	७५.००

ब) सोयाबीन व इतर तेलबिया पिकांतर्गत सन २०२२-२३ मधील कार्यक्रम अंमलबजावणी
(रु.कोटी)

अ.क्र	बाब/घटक	परिमाण	२०२२-२३ मधील साध्य	
			भौतिक	आर्थिक
१	पिक प्रात्यक्षिक			
	सोयाबीन	हेक्टर	१६४००	६२.५०
	भुईमुग		३५०	०.२०
	एकूण प्रात्यक्षिक		१६७५०	६२.७०
२	शेतीशाळा(सोयाबीन)	संख्या	२३८४	३.२०
३	शेतकरी प्रशिक्षण	संख्या	२९३४	२.५०
४	प्रक्षेत्र भेट	संख्या	१२७३	०.८०
५	कृषि प्रवर्तक मानधन	संख्या	६१९	०.३५
६	संकिर्ण	-	-	०.४५
		एकूण	-	७०.००

३. परिच्छेद १ मध्ये नमूद केल्यानुसार सन २०२२-२३ मध्ये एकात्मिक कापूस, सोयाबीन आणि इतर तेलबिया उत्पादकता वाढ व मूल्य साखळी विकासासाठी विशेष कृती योजनेकरिता रु.१४५.०० कोटी (कापूस रु.७५.०० कोटी व तेलबिया रु.७०.०० कोटी) निधी खालील लेखाशिर्षातर्गत सन २०२२-२३ करिता अर्थसंकल्पित करण्यात आलेल्या तरतुदीतून खर्ची टाकावा.

मागणी क्र.डी-३
२४०१-पीक संवर्धन
१०८, वाणिज्यिक पिके
(०३)- उत्पादकता वाढ व मूल्य साखळी विकास
(०३) (०१)-कापूस, सोयाबीन व इतर तेलबिया
पिकांची उत्पादकता वाढ व मूल्य
साखळी विकासासाठी विशेष कृती योजना
२४०१B४१९

४. या शासन निर्णयाच्ये वितरीत रु.१४५.०० कोटी निधीचे कोषागारातून आहरण व वितरण करण्यासाठी पुढीलप्रमाणे नियंत्रण तसेच आहरण व संवितरण अधिकारी म्हणून घोषित करण्यात येत आहे.

अ.क्र.	स्तर	नियंत्रण अधिकारी	आहरण व संवितरण अधिकारी
१	आयुक्तालय स्तर	आयुक्त (कृषि), कृषी आयुक्तालय, पुणे	सहाय्यक संचालक (लेखा-१) कृषी आयुक्तालय, महाराष्ट्र राज्य पुणे.
२	विभाग स्तर	विभागीय कृषि सहसंचालक	लेखाधिकारी, विभागीय कृषि सहसंचालक
३	जिल्हास्तर	जिल्हा अधिकारी कृषि अधिकारी	लेखाधिकारी, जिल्हा अधिकारी कृषि अधिकारी
४	उपविभागीय स्तर	उपविभागीय कृषि अधिकारी	उपविभागीय कृषि अधिकारी
५	तालुका स्तर	तालुका कृषि अधिकारी	तालुका कृषि अधिकारी

५. या शासन निर्णयान्वये उपलब्ध करून देण्यात आलेल्या निधीचा तात्काळ विनियोग करण्यात यावा तसेच निधी विनियोगाच्या अनुषंगाने संचालक (विस्तार व प्रशिक्षण) यांनी वेळोवेळी उपयोगिता प्रमाणपत्र शासनास सादर करावे.

६. सदर शासन निर्णय नियोजन विभागाच्या अनौ.सं.क्र.३६३/का.१४३१, दिनांक १४/११/२०२२ आणि वित्त विभागाच्या अनौ.सं.क्र.३३४/२०२२/व्यय-१, दिनांक १७/११/२०२२ अन्वये मिळालेल्या सहमतीने व मान्यतेने निर्गमित करण्यात येत आहे.

७. सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेताक २०२३०२१६१६५९४२२००९ असा आहे. हा आदेश डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

(संतोष कराड)
उप सचिव, महाराष्ट्र शासन

प्रति,

१. मा. मुख्य मंत्री, महाराष्ट्र राज्य, मंत्रालय, मुंबई-३२
२. मा.उप मुख्यमंत्री, महाराष्ट्र राज्य, मंत्रालय, मुंबई-३२
३. मा. मंत्री (कृषि), महाराष्ट्र राज्य, मंत्रालय, मुंबई-३२
४. मा.विरोधी पक्ष नेता,विधानसभा,विधानमंडळ सचिवालय,मुंबई
५. मा.विरोधी पक्ष नेता,विधानपरिषद,विधानमंडळ सचिवालय,मुंबई
६. मुख्य सचिव, महाराष्ट्र राज्य, मंत्रालय, मुंबई-३२
७. अपर मुख्य सचिव (वित्त), वित्त विभाग, महाराष्ट्र राज्य, मंत्रालय, मुंबई-३२
८. अपर मुख्य सचिव (नियोजन), नियोजन विभाग, महाराष्ट्र राज्य, मंत्रालय, मुंबई-३२
९. प्रधान सचिव (कृषि), कृषि व पदुम विभाग, मंत्रालय, मुंबई
१०. महासंचालक माहिती व जनसंपर्क सचालनालय, मुंबई
११. आयुक्त (कृषि), कृषि आयुक्तालय, महाराष्ट्र राज्य पुणे
१२. व्यवस्थापकीय संचालक, महाबीज, अकोला
१३. महासंचालक, महाराष्ट्र कृषि शिक्षण व संशोधन परिषद, पुणे
१४. कुलगुरु (वसंतराव नाईक मराठवाडा कृषि विद्यापीठ/डॉ.पंजाबराव देशमुख कृषि विद्यापीठ/ महात्मा फुले कृषि विद्यापीठ)
१५. सर्व जिल्हाधिकारी व सदस्य सचिव, जिल्हा नियोजन विकास मंडळ
१६. संचालक (विस्तार व प्रशिक्षण), कृषि आयुक्तालय, पुणे
१७. सर्व संचालक/सह संचालक, कृषि आयुक्तालय, महाराष्ट्र राज्य पुणे
१८. सर्व विभागीय कृषि सह संचालक
१९. सर्व जिल्हा अधिक्षक कृषि अधिकारी
२०. सर्व जिल्हा कोषागार अधिकारी
२१. महालेखापाल महाराष्ट्र (लेखा व अनुज्ञेयता) मुंबई/नागपूर
२२. महालेखापाल महाराष्ट्र (लेखा परिक्षा) मुंबई /नागपूर
२३. वित्त विभाग, व्यय १/अर्थसंकल्प १३, मंत्रालय, मुंबई -३२
२४. नियोजन विभाग (१४३१), मंत्रालय मुंबई - ३२
२५. निवड नस्ती (कार्यासन-४-ओ).